

Broj XXX - XXXI / 2017
Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

FUTURE OF EUROPE

IZGRADNJA EVROPE – POSTOJI LI „REŠENJE NAD REŠENJIMA” ZA BUDUĆNOST EU

TEMA BROJA STR. 3

AKTUELNOSTI STR. 4–5

Govor o stanju Unije - Vetar u evropskim jedrima

VESTI STR. 6

Održana konferencija „Pokreni se. Poveži se. Aktiviraj se.
Promišljanje Evrope i Zapadnog Balkana”

OSVRT NA... STR. 7

Vizija Evrope Emanuela Makrona

DODATAK STR. 8–15

Energija zajednice

INTERVJU STR. 16–18

Dragana Mileusnić, koordinatorka za energetske politike Jugoistočne
Evrope pri evropskom sekretarijatu Mreže za klimatsko delovanje Evropa
(CAN Europe)

- 25. oktobar** **Evropski sistem za putovanje i autorizaciju (ETIAS) na snazi od 2020.**
Unapređeni sistem kontrole ulaska i izlaska iz Šengen zone koji će se primenjivati na građane koji nisu državljani neke od država članica Evropske unije, a koji je izglasan u Evropskom parlamentu, počće da se primenjuje od 2020. godine. Evropski sistem za putovanje i autorizaciju (ETIAS), koji će se primenjivati na preko 60 država, omogućiće digitalno odobrenje za ulazak na teritoriju EU. Ovim sistemom biće registrovana imena, putne isprave, biometrijski podaci, ali i datum i mesto ulaska i izlaska iz Šengen zone. Ovaj sistem ne znači ponovo uvođenje viza već samo dodatnu meru kontrole koja će omogućiti efikasnije sprovođenje procedura za prikupljanje informacija u cilju borbe protiv terorizma.
- 27. septembar** **EU podržava reformu obrazovnog sistema u Srbiji sa 27,4 miliona evra**
Evropska unija izdvojila je bespovratna sredstva u iznosu od 27,4 miliona evra koja su namenjena podršci reformi obrazovnog sistema u Srbiji. Sporazum o podršci EU obrazovnom sistemu Srbije potpisali su u Briselu direktorka za Zapadni Balkan u Generalnom direktoratu Evropske komisije za susedsku politiku i pregovore o proširenju (DG NEAR) Henoveva Ruiz Kalevera i pomoćnik ministra za evropske integracije Branko Budimir, u prisustvu ministarke za evropske integracije Jadranke Joksimović i komesara Johanesa Hana. Podrška je namenjena unapređenju kvaliteta sistema obrazovanja i usklađivanju istog s tržištem rada. Potpisani sporazum je prvi ovakve vrste koji je sklopljen između EU i neke od zemalja Zapadnog Balkana.
- 21. septembar** **Obeležen Dan evropske teritorijalne saradnje**
Dan evropske teritorijalne saradnje obeležava se od 2013. godine, a posvećen je prekograničnoj saradnji i programima koje finansira Evropska unija. Na ovaj način EU promovise podršku prekograničnim i transnacionalnim projektima koji imaju ulogu u razvoju zajedničkog evropskog prostora. U periodu od 2004. do 2017. godine kroz programe prekogranične saradnje u Srbiji je finansirano više od 1000 projekata koje je sproveo oko 700 organizacija, dok je za programski period 2017–2020. za našu zemlju izdvojeno 260 miliona evra za sprovođenje programa saradnje. Povodom Dana evropske teritorijalne saradnje Ministarstvo za evropske integracije organizovalo je festival dokumentarnog filma „Evropska saradnja – filmska priča“.
- 13. septembar** **Predsednik Evropske komisije o proširenju EU**
Predsednik Evropske komisije Žan-Klod Juncker se u svom godišnjem obraćanju Evropskom parlamentu, u kojem je govorio o prioritetima EU u narednih godinu dana, dotakao i teme proširenja Unije. On je ponovio ono što je rekao na početku mandata, a to je da novog proširenja u ovom mandatu Evropskog parlamenta i Evropske komisije neće biti. Međutim, predsednik Juncker je istakao da će EU imati više od 27 članica u periodu koji će uslediti. Juncker je najavio i da bi EU početkom naredne godine trebalo da usvoji Strategiju za uspešno pristupanje Evropskoj uniji Srbije i Crne Gore, država koje su najviše napredovale u procesu pristupanja EU i jedine od šest država iz regiona Zapadnog Balkana otpočele pregovore. Predsednik Evropske komisije svake godine održi govor u Evropskom parlamentu u kojem se osvrne na postignute rezultate u proteklih 12 meseci, a izloži i ciljeve koje EU planira da ostvari u narednih godinu dana.

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Masarikova 5/16, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Babić, Vanja Dolapčev, Vladimir Pavlović

Autori: Vladimir M. Pavlović, Jelena Babić, Jelisaveta Jovanović, Ognjan Pantić, Aleksandar Macura, Mirjana Jovanović, Stevan Petrović

Lektura: Marijana Milošević

Objavlivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima“ podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Godišnji rad BOŠ-a podržava Evropska unija u okviru programa Evropa za građane i građanke. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo ili Evropske unije. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.

IZGRADNJA EVROPE – POSTOJI LI „REŠENJE NAD REŠENJIMA” ZA BUDUĆNOST EU

Nakon svih turbulentnih dešavanja koja potresaju Evropsku uniju u poslednje vreme, niko više ne dovodi u pitanje činjenicu da se Evropski projekat nalazi pred mnogobrojnim izazovima: poplava populizma u državama članicama, sumorna ekonomska situacija (niske stope rasta, visoka nezaposlenost, nestabilne ekonomije u pojedinim državama članicama, neodgovarajući praktični odgovori na problem u pojedinim javnim politikama EU (migracije, zaštita potrošača, klimatske promene su samo neki od primera)) kao i sveprisutan strah od pada popularnosti evropske ideje među građanima. Veliki deo ovih problema, neizmenično, a ponekad i istovremeno, pogađali su i još uvek pogađaju EU, tako da se razložno postavlja pitanje: da li je u ovom trenutku Evropska unija u stanju da pruži prave odgovore na ove izazove?

Jedan od odgovora koji se javio jeste „više Evrope” i ne bi bilo prvi put da EU odgovara na krizu tako što insistira na dubljoj integraciji. Viši stepen integracije je jedan od scenarija koji su navedeni u Belom papiru o budućnosti EU (*White Paper on the Future of the Europe*), i predstavlja predmet interesantnih rasprava u institucijama EU (i šire). Ovaj koncept žustro i posvećeno zagovara npr. Gi Verhofstad (Guy Verhofstadt), bivši premijer Belgije, koji u svojoj skoro objavljenj knjizi „Poslednja šansa Evrope” (*Europe's Last Chance*) poziva na produbljanje evropske integracije kao odgovor na narastajuće probleme s kojima sa suočava EU, a koji su, po njemu, uglavnom prouzrokovani od strane država članica. Interesantno je da je Žan-Klod Junker u svom govoru o stanju Unije za 2017. godinu naglasio da se „vetar vratio u evropska jedra” i založio se, između ostalog, za jedinstvenu valutu na teritoriji čitave EU, objedinjavanje dva predsedništva budući da bi „Evropu bilo lakše razumeti ukoliko bi evropskim brodom upravljao jedan kapetan”, kvalifikovanu većinu u odlučivanju povodom pitanja spoljne politike – sve su ovo atributi „sve bliže Evropske unije”.

Bolno očigledna činjenica je, međutim, da Evropska unija predstavlja zbir različitih integracija – 28 (uskoro 27) država članica, sve su deo jedinstvenog tržišta, ali 21 država članica je u Šengenu, drugih 21 su u NATO, 19 u Evrozoni i tako dalje. Ovo su samo neki od primera različitosti u nivoima integracionih procesa u Evropskoj uniji. Ovako je, pre svega, zato što su tako države članice želele. Samim time, „više Evrope” teško može biti odgovor i koncept kojim će se u praksi rešiti svi problem s kojima se trenutno suočava EU.

Može li EU da nastavi po starom? Ovo je jedna od opcija koju je EU rado primenjivala u prošlosti. Ovaj pristup bi možda i mogao da se primeni u ovom trenutku, naročito imajući u vidu nemali broj onih koji tvrde da su ekonomska kriza i kriza migracija prošli svoje naintenzivnije faze. Jedinstveno tržište EU je uspelo da odoli finansijskoj krizi, a napredak učinjen u oblastima saradnje u borbi protiv terorizma i organizovanog kriminala i

Izvor: www.europa.eu

relativno usaglašen stav država članica EU povodom postojećih izazova u globalnim međunarodnim odnosima i dalje potvrđuju relevantnost i veru u budućnost Evropskog projekta.

Postojeći izazovi, međutim, definišu ovaj trenutak mnogo specifičnijim u poređenju s prošlim krizama evropske integracije. Posledice Bregzita koje se ne mogu sa sigurnošću predvideti, sveprisutna mogućnost nove ekonomske krize, snažan rast antievropskog populizma (čak i u tzv. starim državama članicama EU), migrantska kriza (koja je u jednom trenutku dovela do toga da Sud pravde odbaci prigovore Mađarske i Slovačke protiv ovlašćenja EU da primoraju države članice da prihvate izbeglice) – sve ovo jasno pokazuje da „teranje po starom” donosi još nepredvidljiviju budućnost za EU.

Treća opcija bi bila da se zagovara za Evropu u više brzina koja podrazumeva ostavrenje zajedničkih ciljeva u više brzina. Ovo, takođe, nije strano za EU (Tindemansova „Evropa u dve brzine”, Lamersovo i Šojbleovo „tvrdo jezgro” Evrope, Širakova „pionirska grupa” i najnovija „Unija različitih brzina” Angele Merkel). Nijedna od ovih inicijativa, u stvari, nije testirana u praksi – možda je sada pravo vreme za to.

Evropske integracije su evoluirale prateći sopstveni, jedinstveni neofunkcionalistički koncept, oslanjajući se na „efekat prelivanja” (*spillover effect*) pozitivnog uticaja integracije u pojedinim javnim politikama na druge javne politke EU u kojima integracije nije toliko izražena – samim time u praksi EU najradije i primenjuje koncept više brzina.

Ono što je EU u ovom trenutku potrebno jeste da iznađe hrabar, pragmatičan, mudra i primenljiv pristup kojim će se osigurati postojeći pozitivni efekti evropske integracije, obezbediti nesmetano funkcionisanje sistema EU, obezbediti dalje produbljenje (u skladu sa objektivnim mogućnostima država članica) i proširenje, brižljivo vodeći računa o tome da novopridošli članovi evropskog kluba ispunjavaju sve kriterijume, primenjuju i prihvataju u praksi ciljeve i vrednosti velikog Evropskog projekta.

Vladimir M. Pavlović,
Beogradska otvorena škola

VETAR U EVROPSKIM JEDRIMA – GOVOR O STANJU UNIJE 2017

UVOD

Predsjednik Evropske komisije Žan-Klod Juncker održao je 13. septembra 2017. godine govor o stanju Unije pred poslanicima Evropskog parlamenta u Strazburu, u kome je tradicionalno govorio o najvećim izazovima za Uniju u proteklih godinu dana i predstavio prioritete za budućnost.

Imajući u vidu da je početkom marta tekuće godine predsjednik Evropske komisije predstavio i nadugačko polemisan scenarije za budućni razvoj Evropske unije s ciljem da se prevaziđu sadašnji zastoj i krize (ukupno pet scenarija¹) posebnu pažnju javnosti u Evropi, ali i šire, budilo je predstavljanje prioriteta za Evropsku uniju za naredni period.

Prioriteti, njih ukupno deset, predstavljeni su i u Pismu o namerama, upućenom Antoniju Tajaniju, predsjedniku Evropskog parlamenta i premijeru Estonije Juriju Ratasu, čija zemlja trenutno predstavlja Savetom EU, koji istovremeno predstavljaju i Plan za ujedinjenje, snažniju i demokratskiju Uniju.

Daleko entuzijastičniji nego prethodne godine, predsjednik Evropske komisije je pred poslanicima Evropskog parlamenta istakao da je ovo zaista „trenutak da izgradimo ujedinjenje, snažniju i demokratskiju Evropu do 2025“. Tome, svakako, nada se ide u prilog pokazano jačanje jedinstva Unije, njenih država članica, ali i stabilniji ekonomski rast i razvoj.

KLJUČNE PORUKE

„Deset godina od početka krize, evropska privreda se konačno oporavlja, a sa njom i naše samopouzdanje. Lideri 27 država članica, Parlament i Komisija vraćaju Evropu u Uniju. Zajedno vraćamo jedinstvo u našu Uniju.“

Predsjednik Juncker je ukratko poslanicima predstavio i prioritete koje je detaljnije, uz predlog inicijativa za njihovo sprovođenje, predstavio u Pismu o namerama.

Jedan od prvih prioriteta za naredni period je **osnaživanje programa i agende za trgovinu**, gde će se raditi na daljem uključivanju trgovinskih ugovora s partnerima širom sveta, koje neizostavno mora ići ruku podruku s transparentnim pristupom s procesom donošenja odluka u ovoj oblasti politike.

Evropska **industrija** mora biti jača i konkurentnija te je predložena i nova Strategija za industrijsku politiku, koja će pomoći da evropska industrija (p)ostane lider u inovacijama, digitalizaciji i dekarbonizaciji.

Treći prioritet, u svetlu promena u međunarodnim odnosima i međunarodnoj politici u ovoj oblasti, jeste **borba protiv klimatskih promena**.

„Evropa će se postarati da naša planeta opet postane sjajno mjesto za život.“²

Četvrti prioritet jeste zaštita Evropljana u digitalnom dobu – donošenjem seta propisa kako bi se zaštitila intelektualna svojina, kulturna različitost i lični podaci, ali i osnivanjem Evropske agencije za sajber bezbednost, koja će sprečiti dalje sajber napade koji ugrožavaju stabilnost kako demokratije tako i ekonomije u celini.

Politika u oblasti migracija i podrška za zaštitu spoljnih granica u Unije su peti prioritet iznet u govoru o stanju Unije za naredni period.

„Zajedničke granice i zajednička zaštita moraju ići rame uz rame.“

KUDA DALJE?

Sada je trenutak da odredimo smer za budućnost i ona ne može biti propisana već mora biti rezultat široke diskusije i opšteg konsenzusa.

„Za mene je Evropa više od jedinstvenog tržišta. Više od novca i više od evra. U njoj su vrednosti uvek bile najvažnije.“

¹ Više pogledati u dokumentu Beli papir o budućnosti Evrope na sajtu Evropske komisije: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf, poslednji put pogledano 27. oktobra 2017. godine

² Europe must ensure we **make our planet great again**

Evropa u budućnosti treba da bude Evropa zasnovana na:

- vrednostima – slobodni, jednakosti i vladavini prava;
- jedinstvu – ujedinjenja, snažnija, demokratskija Unija;
- snazi – jedinstvenog tržišta, borbe protiv terorizma, aktera u svetskim okvirima;
- demokratiji – unija država i unija građana.

PLAN

.....

„Mi već danas moramo pripremiti Uniju sutrašnjice.“

.....

**„Zato bacimo konopac s pramca.
Isplovimo iz luke.
I uhvatimo pravi vetar u jedra.“**

DODATNE INFORMACIJE

O prioritetima EU za naredni period pogledajte:

Tekst govora o stanju Unije

Pismo o namerama predsednika EK upućeno predsedniku EP i predsedavajućem Saveta EU

Napredak u realizaciji deset prioriteta Evropske komisije*

Plan za ujedinjenje, snažniju i demokratskiju Evropsku uniju

* svaki od prioriteta biće detaljnije predstavljen kroz naredne brojeve Biltena, zajedno sa aktivnostima koje prate njihovo sprovođenje

Jelena Babić

POLITIKA PROŠIRENJA

„Dame i gospodo, ako želimo veću stabilnost u našem susjedstvu, onda moramo ponuditi i verodostojnu mogućnost proširenja Zapadnom Balkanu. Jasno je da za vreme mandata ove Komisije i Parlamenta neće biti daljnog proširenja. Nijedna zemlja kandidat nije spremna. Ali nakon toga Evropska unija imaće više nego 27 članica. Zemlje kandidati moraju kao glavni prioritet u pregovorima odrediti vladavinu prava, pravosuđe i osnovna prava.“

KONTEKST

Svake godine u septembru mesecu pred Evropskim parlamentom predsednik Evropske komisije drži govor o stanju Unije u kome se daje osvrt na postignute rezultate tokom prethodne godine i gde se predstavljaju prioritete za sledeću. Predsednik predlaže i način na koji će Komisija rešavati goruća pitanja s kojima je Evropska unija trenutno suočena. Nakon govora sledi diskusija u plenumu Evropskog parlamenta, čime se otvara dijalog sa Evropskim parlamentom i Svetom radi izrade programa rada Komisije za narednu godinu.

Nakon održanog govora, predsednik Evropske komisije šalje Pismo o namerama predsedniku Evropskog parlamenta i predsedavajućem Saveta EU, u skladu s procedurom utvrđenom Okvirnim sporazumom o odnosima između Evropskog parlamenta i Evropske komisije.

REGIONALNOM SARADNJOM DO LAKŠEG PREVAZILAŽENJA PROBLEMA, PORUKA JE TREĆE MOVE. LINK. ENGAGE KONFERENCIJE

Beogradska otvorena škola je u saradnji s Kancelarijom za saradnju s civilnim društvom Vlade Republike Srbije, a uz podršku Kraljevine Švedske i programa „Evropa za građane i građanke”, treću godinu zaredom organizovala regionalnu konferenciju „Move. Link. Engage”. Na konferenciji koja se ove godine održala pod nazivom „Promišljanje Evrope i Zapadnog Balkana”, 18. i 19. septembra u Beogradu, učestvovalo je skoro 200 predstavnika organizacija civilnog društva i medija iz Srbije i regiona, stručnjaka u oblasti evropskih integracija i evropskih politika, predstavnika institucija Evropske Unije, ambasada i državnih organa.

Cilj konferencije bio je da promoviše i podstakne regionalni pristup rešavanju problema s kojima se susreću sve države u regionu Zapadnog Balkana, ali i da osnaži saradnju između građana i organizacija civilnog društva s ciljem davanja veće uloge civilnom društvu u reformskom procesu koji je u vezi sa evropskim integracijama.

Tokom dva dana konferencije održano je šest panel-sesija na kojima je diskutovano o budućnosti EU, Berlinskom procesu, ulozi civilnog društva u evropskim integracijama, regionalnoj omladinskoj saradnji, energiji, klimi i zaštiti životne sredine. Prvog dana konferencije održana je i regionalna radionica „Evropa za građane i građanke” na kojoj je učesnicima i učesnicama predstavljen ovaj program.

Na centralnom panelu pod nazivom „Zapadni Balkan u pokretu: Posledice Berlinskog procesa” učesnici su imali priliku da čuju mišljenja Tanje Mišćević, šefice pregovaračkog tima, o odnosu između Berlinskog procesa i politike proširenja EU, naročito imajući u vidu nedavna dešavanja u ključnim institucijama EU (bela knjiga o mogućim scenarijima za budućnost Evrope i obraćanje predsednika Evropske komisije, gospodina Junkera, Evropskom parlamentu). Na ovom panelu su govorili i Biljana Borzan, poslanica u Evropskom parlamentu, Džeremi Lang sekretar za politiku, ekonomiju i trgovinu pri britanskoj ambasadi u Beogradu i Igor Bandović, programski menadžer u Evropskom Fondu za Balkan, koji su govorili o značaju Berlinskog procesa za države Zapadnog Balkana, o tome šta možemo da očekujemo od samita u Londonu naredne godine, kao i značaju sprovođenja reformi pre pristupanja EU.

Učesnici konferencije imali su priliku da čuju izlaganja i da razgovaraju s Tobijem Fogelom, iz Centra za evropske studije praktične politike, Mihalom Vitom iz praške think-tank organizacije EVROPEUM, novinare Dejanom Anastasijevićem, Srđanom Đurovićem iz Centra za primenjene evropske studije, koji su govorili o tome gde se EU sada nalazi, s kakvim izazovima se suočava, kao i kakva je njena budućnost.

Izvor: Beogradska otvorena škola

Drugog dana konferencije održane su tri paralelne sesije na kojima su se kao govornici pojavili brojni stručnjaci iz zemlje i regiona, poput Ula Andersona iz Švedske ambasade u Beogradu, Jelene Pajović van Reenen, direktorke udruženja Naša zadužbina, Đura Blanuše, generalnog sekretara Regionalne kancelarije za saradnju mladih, Đerđa Mure, direktora Fonda za Zapadni Balkan, Dragane Mileusnić, koordinatorke za energetske politike Jugoistočne Evrope, iz Evropske mreže za klimatsku akciju i drugih.

Zaključak konferencije je da civilno društvo treba da bude most između građana i institucija, da organizacije civilnog društva treba da prate i nadgledaju proces evropskih integracija, ali i da ga kritički preispituju, kao da je potrebno podsticati regionalnu saradnju u oblasti ekonomije, transporta, nauke, a s ciljem lakšeg prevazilaženja problema koji postoje u državama regiona Zapadnog Balkana.

*Jelisaveta Jovanović,
Beogradska otvorena škola*

VIZIJA EVROPE EMANUELA MAKRONA

Moi je n'ai pas de ligne rouge, je n'ai que des horizons.
Emmanuel Macron

Ja nemam crvene linije, imam samo horizonte.
Emanuel Makron

Debata o budućnosti EU u poslednjim mesecima je, konačno, počela da dobija praktičnije obrise. Dočekali smo da Evropska komisija konačno izađe sa svojim promišljanjem o budućnosti Evropske unije. Na scenarija predstavljena u Beloj knjizi o budućnosti EU nadovezalo se obraćanje predsednika Evropske komisije Žan-Kloda Junkera Evropskom parlamentu o stanju Unije za 2017. godinu. Nakon različitih scenarija i ideja o tome u kom pravcu treba da se razvija evropski projekat željno smo iščekivali da neko od evropskih lidera pruži dodatni impuls ovoj debati. Dočekali smo Emanuela Makrona.

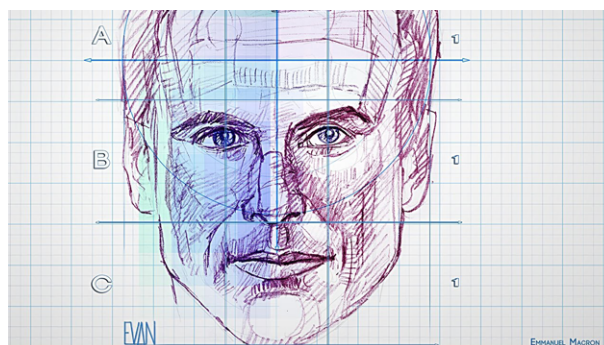
Njegovi nedavni nastupi, naročito govor na Univerzitetu Sorbona, promovišu francuskog predsednika kao ključnog glasnogovornika nove vizije EU koju karakteriše funkcionalnija Unija koja će obezbediti čvršću i dublju integraciju.

U čemu se sastoje obrisi vizije nove Evrope ovog nekadašnjeg studenta filozofije, diplomca ENA, bivšeg investicionog bankara i ministra ekonomije, a danas predsednika države koja već tradicionalno polaže pravo na tapiju liderstva evropskim projektom?

Novo liderstvo – Makron otvoreno poziva na odgovornost evropske lidere zbog rasta evroskepticizma, čije uzroke on nalazi, između ostalog, u odsustvu želje i potrebe za susretom s domaćom javnošću u državama članicama EU i pokretanju dijaloga o novoj viziji Evrope. U želji da pruži primer drugim evropskim liderima, Makron se zalaže za to da dijalog počiva na konkretnim principima, nudeći u tom smislu suverenost kao ključni princip, tj. demokratiju, zajedništvo (*unité*) i sigurnost kao stubove ovog principa. Mnogi će zasigurno kritikovati ove principe kao preširoke za neku konkretniju raspravu, ali francuskom predsedniku niko ne može da ospori nameru da debatu o Evropi vrati u okvir one vrednosti koje su prethodnih pola veka predstavljale njen zaštitni znak.

Francusko - nemačka osovina – Za Makrona ne postoji dilema – Francuska i Nemačka su te koje treba da preuzmu leadersku ulogu u osmišljavanju i primeni u praksi nove evropske vizije. Ideja francusko-nemačkog liderstva u Evropi, praćena zagovaranjem evropske integracije u više brzina i konkretnim promenama u postojećoj arhitekturi EU (15 članica Evropske komisije, umesto sadašnjih 28 i sl.) može da izazove oprečne stavove među državama članicama i da generiše otpor i pre njenog otelotvorenja i primene u praksi.

EU u više brzina – Nova EU za Makrona je u EU više brzina – Evropska unija koja, takođe, usaglašava svoje ekonomske i socijalne politike, ima zajedničku budžetsku politiku i sopstvenog ministra finansija, evropsku bezbednosnu agenciju, EU koja omogućava postojanje „pravih evropskih univerziteta” koji daju

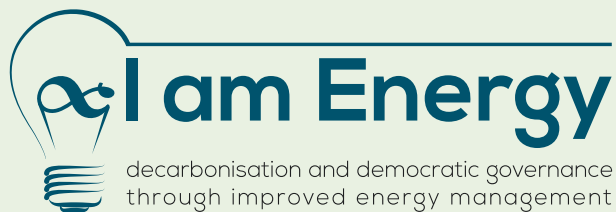
Izvor: www.youtube.com

evropske diplome. Ovakva EU je prema Makronu, međutim, rezervisana samo za one države članice koje pruže posvećenost funkcionisanja Unije u praksi i to podjednako u svim aspektima njenog postojanja. Suštinski, to podrazumeva Evropu u više brzina: jezgro država članica EU (evro zona!?) s vrlo visokim stepenom integracije i ostale države koje su integrisane u EU na različitim nivoima u zavisnosti od konkretnih javnih politika u pitanju, a s mogućnošću da se priključe „jezgru” kad ispune odgovarajuće predušlove. U ovom slučaju Makronova vizija se razlikuje od Junkerovih stavova koji se zalaže za usaglašavanje razvoja javnih politika u EU i da EU treba da napreduje jednom, zajedničkom brzinom.

Evropa levice – Evropska unija, prema Makronu, treba da osmisli načine da bolje štiti svoje građane od društvenih nejednakosti, kreira Evropski fond solidarnosti, poveća svoj budžet za socijalna davanja i povede odlučniju borbu protiv globalnih klimatskih promena. Na ovaj način Makron nedvosmisleno promovise ideje levice kao okvir za konkretne korake kojima će EU odgovoriti na nagomilane probleme s kojima se suočava.

Brojne kritičke reakcije evropskih lidera i vodećih političara 27 država članica na Makronovu viziju nedvosmisleno govore da će dogovori oko nove reformske agende i suštine reforme EU biti zahtevni i mukotrpnji. Emanuel Makron pokušava, za razliku od većine njih, da promeni percepciju većine o EU – od Evropske unije kao izvorišta kriza ka Evropskoj uniji novih prilika i mogućnosti i na tome mu treba odati čast, ma kakav stav prema njegovoj viziji imali.

Vladimir M. Pavlović,
Beogradska otvorena škola

Broj II / 2017 Dodatak biltenu posvećen energetske politici

Od 2012. godine Beogradska otvorena škola kroz svoje projekte radi na unapređenju politike energetske efikasnosti. Proizvodnja energije uz nisku emisiju gasova sa efektom staklene bašte, energija po prihvatljivoj ceni za energetske sektor, privredu i građane, pouzdano i kvalitetno snabdevanje energijom koje nije pretnja životnoj sredini i zdravlju ljudi – neki su od ciljeva koje aktivno zagovaramo i podržavamo kroz naše projektne aktivnosti.

U kontekstu procesa pristupanja Srbije Evropskoj uniji energetska politika i politika zaštite životne sredine dodatno

dobijaju na značaju. U želji da doprinesemo informisanosti građana u ovoj oblasti i uključenosti svih zainteresovanih strana u kreiranje i sprovođenje energetske politike, kao i u proces pristupanja Srbije EU, odlučili smo da bilten „Progovori o pregovorima” obogatimo dodatkom posebno posvećenom energetske politici.

Dodatak biltenu "Progovori o pregovorima" pod nazivom "Energija zajednice" objavljuje se periodično i pokriva aktuelnosti u oblasti energetske i politike energetske efikasnosti u Srbiji i na nivou Evropske unije.

MREŽA DOBRE ENERGIJE – GRADOVI, OPŠTINE I CIVILNO DRUŠTVO ZA ODRŽIVU ENERGETSKU POLITIKU NA LOKALNOM NIVOU

Sremski Karlovci su u utorak, 3. oktobra 2017. godine, bili mesto dobre energije. Tog dana je osnovana Mreža dobre energije – dobrovoljna platforma posvećena primeni i širenju dobre prakse i rešenja u lokalnoj energetici. Gradovi Šabac i Pirot i opština Vrbas su prve jedinice lokalne samouprave koje su potpisale Povelju dobre energije sa osnivačima Mreže – Beogradskom otvorenim školom, RES fondacijom i Pokretom gorana Vojvodine.

Mreža dobre energije osnovana je na konferenciji upriličenoj u zgradi magistrata, na kojoj se okupilo oko 100 predstavnika gradova i opština, civilnog i poslovnog sektora, a oko potrebe za održivim rešenjima za lokalnu energetiku.

Mreža dobre energije je osnovana kao platforma koja će opštinskim i gradskim upravama olakšati rešavanje izazova lokalne energetike poput: javne rasvete, daljinskog grejanja, izrade planova potrošnje i ušteda itd. Mreža okuplja jedinice lokalne samouprave koje već imaju rezultate i iskazuju spremnost da postave ambiciozne ciljeve lokalne energetike, kao i da svoja iskustva dele. Mreža ih povezuje sa autentičnim i posvećenim šampionima održivog razvoja iz organizacija civilnog društva, privrednih društava i s razvojnim partnerima, koji zajedno poseduju znanja i resurse da podrže pronalaženje optimalnih rešenja na lokalnu.

Prema Povelji Mreže dobre energije, osnovni principi koji određuju dobru energiju su: da je ona lokalno dostupna, usklađena

sa očuvanjem životne sredine, da se planira dugoročno, da je u vlasništvu lokalne zajednice, da se koristi efikasno, da se o njoj javno razgovara putem transparentnih rasprava koje uključuju sve zainteresovane strane; dobra energija je obnovljiva, ne doprinosi globalnom zagrevanju i kadra je da kvalitetno greje domaćinstva u Srbiji čuvajući zdravlje i kupovnu moć njenih građana. Ovako dobra energija se isporučuje u saradnji i u partnerstvu svih zainteresovanih strana.

Kroz Mrežu dobre energije Beogradska otvorena škola nastavlja dugogodišnju tradiciju podrške jedinicama lokalne samouprave u uspostavljanju sistema energetske menadžmenta i uvođenju prakse održive lokalne energetike.

Konferenciju su otvorili predsednik opštine Sremski Karlovci, gospodin Nenad Milenković i pokrajinski sekretar za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj, gospodin Nenad Grbić, koji su istakli značaj približavanja energetike lokalnim rešenjima i pozdravili napore svih aktera za unapređenje energetske efikasnosti i povećanje korišćenja lokalno dostupnih obnovljivih izvora energije.

O izazovima i primenjenim rešenjima govorili su predstavnici Vrbasa, Šapca i Pirot – koji su lideri u uspostavljanju sistema energetske menadžmenta u Srbiji, s već ostvarenim zavidnim rezultatima. Šta je bilo najteže na samim počecima, kako su se snalazili i prevazilazili izazove i zašto su odlučili da se povežu

preuzeto sa: www.bos.rs

kroz Mrežu dobre energije govorili su gospodin Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca, gospodin Milan Glušac, predsednik opštine Vrbas i gospodin Bojan Ivković, energetski menadžer Pirota. Nebojša Zelenović je istakao značaj ušteda energije za gradski budžet ali i za kvalitet života Šapčana. Milan Glušac je naveo da je za uspeh lokalne energetske politike potrebno učešće svih zainteresovanih strana u njenom kreiranju, a zatim i posvećenost u sprovođenju svih, a najpre donosilaca odluka. Bojan Ivković je predstavio principe dobre energije koji se primenjuju u Pirotu.

Na kraju dana, Vrbas, Šabac i Piroat su sa Beogradskom otvorenom školom, RES Fondacijom i Pokretom gorana Vojvodine potpisali osnivačku Povelju Mreže dobre energije, potvrđujući svoju dugoročnu privrženost održivoj lokalnoj energetici, razmeni uspešnih rešenja i rešenost da i ubuduće sa energetske reči prelaze na efikasna dela.

Tekst priredila: Mirjana Jovanović

Svoju podršku osnivanju Mreže dobre energije i njenom konceptu dala je i Energetska zajednica, čija je predstavnik gospođa Irina Lacerini, ekspert za održivu energetiku, naglasila značaj energetske efikasnosti i lokalnih rešenja u ostvarivanju ciljeva Energetske zajednice. Kako se mogu finansirati projekti dobre energije govorio je gospodin Marko Blagojević, direktor vladine Kancelarije za upravljanje javnim ulaganjima. Na konferenciji su takođe svoje programe podrške energetske efikasnosti i dobroj energiji predstavili Švajcarska kancelarija za saradnju, Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i drugi.

Znanja, iskustva i oprobana rešenja za različite izazove iz oblasti lokalne energetike, od saobraćaja i grejanja do ulične rasvete i racionalne upotrebe energije u javnim zgradama, energetskim menadžerima, gradskim i opštinskim upravama u Srbiji će biti dostupnija zahvaljujući Mreži dobre energije.

www.dobraenergija.org

Mreža Dobre Energije

Network of Good Energy

ŠAMPIONI ENERGETSKE EFIKASNOSTI – SA ENERGETSKIH REČI NA EFIKASNA DELA

Opština Vrbas – korak po korak do uspostavljanja zaokruženog sistema upravljanja energijom na lokalnom nivou

Većina opština u Srbiji se pitanjem upravljanja energijom, merenjem potrošnje i unapređenjem energetske efikasnosti nije aktivno bavila dok zakonski okvir – Zakon o efikasnom korišćenju energije i prateći podzakonski akti nisu usvojeni 2013. godine. Međutim, priča o energetskom menadžmentu u Vrbasu počinje nekoliko godina pre toga, u Direkciji za izgradnju.

Nikola Vujović i Željko Zečević, inženjeri koji su tada radili u direkciji, bili su svedoci loše prakse i nemara u lokalnoj energetici, koji su za ishod imali preveliku potrošnju energije. Svesni značaja dobrog upravljanja energijom i potencijala koji postoji za ostvarivanje ušteda i unapređenje kvaliteta usluga, počeli su sa uvođenjem reda korak po korak – i na svoju inicijativu. Dve godine bile su im potrebne da, koristeći svoje resurse i slobodno vreme, obiđu sve zgrade u nadležnosti opštine, premere ih i popišu i na taj način kreiraju bazu podataka o potrošnji energije u opštini.

Njihov rad najpre je prepoznat od Pokrajinskog sekretarijata za energetiku, a potom i predstavnika opštine, koja je prepoznala značaj uvođenja sistema energetskog menadžmenta, uključila energetski menadžment u Strategiju razvoja opštine i postala deo projekta „Exchange 3” zajedno sa opštinama Kula i Bačka Palanka. Kroz ovaj projekat je dobijen i softver za praćenje potrošnje. Imajući iskustvo u prikupljanju brojnih podataka o potrošnji i prepoznajući prostor za dalje unapređenje softvera, Nikola i Željko su i ovaj alat unapredili – na svoju inicijativu.

Spisak usluga koje Kancelarija za energetski menadžment pruža pokazuje o kako kompleksnom sistemu je reč i koji obim posla je u pitanju:

- Kontrola potrošnje, koja podrazumeva fino podešavanje sistema, kontrolu ponašanja korisnika, kontrolu rada sistema grejanja;
- Redovno održavanje sistema, u skladu s principima domaćinskog poslovanja i s ciljem očuvanja imovine;
- Sprovođenje mera unapređenja energetske efikasnosti;
- Obuka učesnika u sistemu energetskog menadžmenta:
 - Obuka ljudi koji upravljaju finansijama u javnim zgradama da unose relevantne podatke u softver. Kancelarija za energetski menadžment je na raspolaganju korisnicima kao tehnička pomoć u svakom trenutku.
 - Obuka ljudi koji neposredno upravljaju sistemima grejanja (domara, ložača) o tome šta je potrošnja energije, koji su režimi rada kotlova – za sve tehničke sisteme.
 - Obuka građana o unapređenju energetske efikasnosti: sprovođenje informativnih kampanja u saradnji s firmama koje se bave energetskom efikasnošću i obnovljivim izvorima energije.

Sistem energetskog menadžmenta u Vrbasu jedinstven je i po tome što je katastar javne rasvete izrađen u potpunosti – do poslednje sijalice. Svaki stub javne rasvete je popisano, premereno i georeferencirano, obrađeni su podaci o tipu i snazi svetiljki i uneti u bazu. U planu je da se pilotira projekat prijave kvara javne rasvete putem interneta.

eeVrbas.org

[🏠 O nama](#)
[Energetska sertifikacija](#)
[Korisni saveti](#)
[Obnovljivi izvori energije](#)
[VESTI](#)

Energetski menadžment

Energetski menadžment predstavlja upravljanje parametrima energetske potrošnje unutar neke organizacije, počev od procesa proizvodnje i nabavke energenata ili energije, preko procesa transformacije, sve do finalnog korišćenja energije.

Foto: www.eevrbas.org

Kancelarija za energetske menadžment opštine Vrbas izdvojila se i po tome što je na tržištu pružala usluge energetske sertifikacije: izrade elaborata energetske efikasnosti i energetskih pasoša, i na taj način donosila prihod opštini.

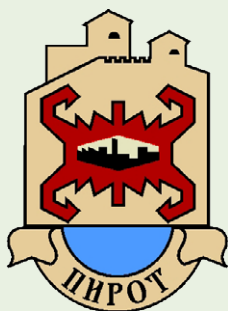
Poverenje koje uživaju rukovodioci Kancelarije za energetske menadžment ogleda se i u tome što je Kancelarija aktivno uključena u sprovođenje projekata javno-privatnog partnerstva, ne samo u fazi sprovođenja mera i monitoringa već upravljanja celokupnim projektom, budući da svojim znanjem i iskustvom na pravi način mogu da zastupaju interes opštine u poslovima sa privatnim partnerima.

Rad na uvođenju reda u oblasti lokalne energetike, koji su Zečević i Vujović pionirski započeli, rezultirao je sa 17% uštede u finalnoj energiji u periodu od 2010. godine, što znači da opština štedi 10.000.000 dinara godišnje.

Postignuti rezultati opštini Vrbas doneli su i nova sredstva za unapređenje energetske efikasnosti. Opština je kroz projekat koji sprovodi Švajcarska kancelarija za saradnju dobila sredstva od Državnog sekretarijata za ekonomske odnose (SECO) za energetske sanacije osam javnih objekata – četiri škole i četiri vrtića – u vrednosti od 1.600.000 švajcarskih franaka.

PIROT – PRVI PROJEKAT JAVNO-PRIVATNOG PARTNERSTVA U OBLASTI TOPLLOTNE ENERGIJE

Grad Piroć jedan je od svetlih primera sistematskog bavljenja lokalnom energetikom. Piroć je među retkima koji imaju usvojen Program energetske efikasnosti kao krovni dokument za ovu oblast na nivou jedinice lokalne samouprave. Pored toga, usvojen je i Lokalni akcioni plan za unapređenje energetske efikasnosti u stambenom sektoru, čime je napravljen iskorak budući da se upravljanje energijom na lokalnom nivou odnosi samo na objekte u nadležnosti lokalne samouprave. Ovim akcionim planom se obuhvata i stambeni sektor koji nosi veliki potencijal za unapređenje energetske efikasnosti i ostvarivanje ušteda. Grad je doneo i Odluku o budžetskom fondu za energetske efikasnosti iz kojeg bi se pokrile aktivnosti na polju energetske efikasnosti, u vrednosti od 15 miliona dinara.

Ove godine Piroć je učinio novi iskorak kroz sklapanje prvog ugovora o javno-privatnom partnerstvu u Srbiji u oblasti toplotne energije. Ugovor je sklopljen s kompanijom GGE ESKO o zameni kotlova na lož ulje kotlovima na biomasu u četiri škole. Na ove kotlove, pored zgrada četiri škole, priključeni su i pripadajući objekti – fiskulturne sale i jedan dom učenika, kao i jedan vrtić.

Obaveze privatnog partnera su da instalira svu opremu i da ugovorno isporučuje toplotnu energiju, kao i da održava kotlove i na taj način vodi kompletnu investiciju.

Koristi ovakvog ugovora su višestruke po grad Piroć. Pre svega, projekcije su da će na ovaj način biti ostvarene uštede u troškovima za grejanje od 30%. Ušteda je time veća što bi, u slučaju priključenja na sistem daljinskog grejanja, postojali i troškovi priključenja na mrežu, kao i troškovi održavanja za koje u ovom aranžmanu odgovornost snosi privatni partner. Pored toga, ugovor ne sprečava sprovođenje mera dodatnog unapređenja energetske efikasnosti i ostvarivanja još većih ušteda, budući da privatni partner nema garantovanu količinu isporučene toplotne energije. Nakon isteka ugovora, koji je potpisan na 15 godina, sva oprema, koja je izabrana po najvišim standardima i koja će biti redovno održavana, prelazi u vlasništvo grada.

Ovaj projekat sadrži i jako važnu komponentu usmerenu ka zaštiti životne sredine i uključivanju lokalne zajednice. Budući da je biomasa lokalno dostupan i obnovljiv izvor energije, projekat zamene kotlova u velikoj meri doprinosi poboljšanju zaštite životne sredine. Činjenica da se lokalno dostupna biomasa koristi kao gorivo otvara i mogućnost za kreiranje lanca snabdevanja i formiranja socijalnih zadruga. Važno je napomenuti i činjenicu da je novi sistem grejanja instaliran u obrazovnim ustanovama, što će doprineti boljoj informisanosti i jačanju svesti učenika o značaju zaštite životne sredine i korišćenju lokalno dostupnih obnovljivih izvora energije.

ŠABAC – DO UNAPREĐENJA ENERGETSKE EFIKASNOSTI KROZ DIJALOG S GRAĐANIMA

Grad Šabac svoju energetska politiku sprovodi i unapređuje imajući na umu dugoročnu viziju – da do 2050. grad bude energetska nezavisan. Krajem prošle godine Gradsko veće usvojilo je krovni dokument – Energetska politika, i na taj način potvrdilo svoje mesto među gradovima i opštinama koje se na ozbiljan i sistematski način bave upravljanjem energijom na lokalnom nivou. U februaru ove godine grad je pokrenuo i Budžetski fond za finansiranje energetska efikasnosti. Ono po čemu se Šabac izdvojio jeste sprovođenje mera energetska efikasnosti u stambenom sektoru – kroz dijalog s građanima.

Potencijal za ostvarivanje ušteda u potrošnji energije unapređivanjem energetska efikasnosti stambenih zgrada prepoznat je još 2010. godine. Povod je bio uvođenje naplate grejanja po potrošnji, koje je, pored Šapca, sprovedeno i u Subotici. Loša izolacija zgrada i povećanje troškova za grejanje naveli su gradske čelnike da učine sve što je u njihovoj moći kako bi računi bili manji, a usluga pružena građanima bolja. Odgovor je pronađen u pokretanju programa obnove fasada uz sufinansiranje iz gradskog budžeta u iznosu od 50% troškova, dok ostatak pokrивaju građani.

U početnoj fazi je najpre sprovedena analiza na četiri zgrade koje su izgrađene pre par decenija i jednoj novijeg datuma koja je uzeta kao referentna za istraživanje. Istraživanje o efektu obnove fasada u naselju Benska bara, koje ima svoju toplanu, sprovedeno je 2012. godine. Analizom se došlo do podatka da je potencijal za uštede veliki i da bi toplani maksimalne angažovane snage 17 megavata, uz obnovu fasada, bilo potrebno čak 6 megavata manje da zagreje naselje, što je ušteda oko 35%. Unapređenje energetska efikasnosti samo kroz obnovu fasada

omogućilo bi priključenje još 30.000 m² na toplanu – bez povećanja kapaciteta.

Kroz petogodišnje sprovođenje programa obnove fasada u stambenom sektoru postignuti su veliki rezultati: 100.000 m² prostora je obuhvaćeno merama obnove fasada i unapređenja energetska efikasnosti. Pogodnosti unapređene energetska efikasnosti uživa 1300 porodica – računi za grejanje su im manji za trećinu, unapređen je komfor, a njihove nekretnine su dobile veću tržišnu vrednost. Rezultati su doveli do toga da broj zahteva građana za učešće u programu već nadmašuje kapacitete Budžetskog fonda.

Ovim programom nisu obuhvaćene samo stambene zgrade već i vlasnici kuća imaju pravo da se uključe, uz zahtev da organizovano uzmu učešće. Do sada je oko 40 kuća ušlo u program obnove fasada. Za podršku od strane Budžetskog fonda postoji jedan važan uslov – dobijanje podrške uslovljeno je odustajanjem od grejanja na fosilna goriva.

Tekstove u rubrici Šampioni energetska efikasnosti priredio je Ognjan Pantić

U pripremi tekstova pomogli su:

*Željko Zečević, energetska menadžer opštine Vrbas
Bojan Ivković, energetska menadžer grada Pirota
Slobodan Jerotić, energetska menadžer grada Šapca*

Sa energetska reči na efikasna dela: www.dobraenergija.org

Izvor za sliku: www.ekokuce.com

ENERGETSKO SIROMAŠTVO – ODLIČAN BROJ DOVOLJNIH USLOVA

Imate li dovoljno para da kupite dovoljno drva za zimu, ili platite račun za dovoljno dobro grejanje, odgovarajuću količinu struje ili gasa?

Ako je tako, onda niste u stanju energetske siromaštva. Napravimo anketu, upitajmo stanovništvo imaju li dovoljno za dovoljno, te ako nemaju ubrojimo ih u energetske siromašne i imaćemo početnu informaciju o raširenosti ove pojave. Lako rešismo prvi problem.

Anketar na terenu postavlja pitanje. Ispitanik se češka. „Da vas pitam, koliko je to dovoljno drva, šta mislite?“ „Ono da baš grejem celu kuću i da mi bude toplo, recimo i po dva-est stepeni? Ček, možda bih i mogao ako još malo uštinemo na hrani. I da mala ne ide na rekreativnu, ionako ih vode na planinu, kažu čist vazduh tamo. Kakve veze ima, i kod nas je lepo kad baš jako dune vetar. Inače malo štipa za grlo. I ovde u kući, punja ovaj šporet, guta drva kao lud i štuca, malo se i dim vraća, a i vuče 'ladan vazduh spolja dok gori. Šta ćeš, nema vatre bez kiseonika, tako su me u školi učili.“

Dovoljno za dovoljno nije dovoljno dobar opis. Kada imate dovoljno za dovoljno, treba da vam i ostane dovoljno novca da dovoljno dugo obezbedite dovoljno drugih stvari koje su neophodne za kvalitetan i zdrav život bez društvene isključenosti. Treba vam novac za kvalitetnu i dobru hranu, zdravstvene usluge, odeću i obuću, knjige i filmove, sport i rekreaciju. Barem pet dovoljno. To je već odličan broj dovoljnih uslova.

Novac je samo deo rešenja. Kada, kao što veliki deo Evrope radi a s njima i mi, dajete novac za energiju ljudima u stanju socijalne potrebe, oni plate deo računa za struju ili gas. Međutim, po pitanju šansi da dovoljno dugo ostvare onih drugih četiri dovoljno, niste napravili mnogo. Ako izbacite onog što vuče 'ladan vazduh i ubacite efikasan šporet ili peć u skladu sa standardom koji, na primer, važi u Nemačkoj ili recimo dobru invertersku klimu (to je standard gotovo svuda osim kod nas) u prostoru koji je kako-tako izolovan i gde je snabdevanje strujom dovoljno dobro, možete smanjiti potrošnju primarne energije od dva do devet puta. Dva do devet. To je već bolje. Šanse rastu, možda sada bude dovoljno novca i bez pomoći države. I dovoljno grejanja. I dovoljno za rekreativnu. I možda trajno rešite problem u toj porodici.

Hajde da upamtimo da se problemu energetske siromaštva može prići i iz ugla energetske efikasnosti. Hajde da upamtimo da obavezujući standardi za uređaje za grejanje imaju važnu ulogu. Dovoljno za danas.

Autor: Aleksandar Macura, RES Fondacija

Preporučujemo infografike

Smanjenje energetske siromaštva putem unapređenja efikasnosti peći i šporeta

Pomoć ljudima u stanju energetske siromaštva putem unapređenja efikasnosti peći i šporeta na drva predstavlja odličan put za dostizanje nekoliko ciljeva održivog razvoja u Republici Srbiji.

Da li ste znali?

Grejanje prostora je jedna od najvažnijih aktivnosti za opstanak i napredak svih nas. Postoji veliki prostor za unapređenje razmišljanja i odlučivanja o javnim politikama koje utiču na to kako se grejemo.

Izdvajamo:

Vreme: Nevidljivi milion

Iako milion domaćinstava u Srbiji koristi šporete i peći na drva kao osnovni vid zagrevanja, nijedna javna politika ne brine o zagađenju i posledicama po zdravlje koje na taj način nastaju

KOMUNIKACIJA MEĐU AKTERIMA KLJUČNA ZA USPEŠNU PRIMENU POLITIKE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

Beogradska otvorena škola aktivno se bavi sprovođenjem istraživanja u politici energetske efikasnosti na lokalnom nivou. Istraživačkim aktivnostima želimo da podupremo naš dalji rad na unapređenju politike energetske efikasnosti kroz održavanje dijaloga i saradnje sa akterima ove politike.

Istraživanje o sprovođenju politike energetske efikasnosti kroz uspostavljanje sistema energetske menadžmenta

Okvir za uspostavljanje sistema energetske menadžmenta u Srbiji postavljen je u **martu 2013. godine, usvajanjem Zakona o efikasnom korišćenju energije**. Prema odredbama ovog zakona, sve jedinice lokalne samouprave sa više od 20.000 stanovnika spadaju u obveznike sistema energetske menadžmenta. Prema podacima dobijenim kroz Popis stanovništva Republike Srbije u 2011. godini, reč je o 79 jedinica lokalne samouprave: 22 grada, 56 opština i grad Beograd. Po usvajanju Zakona počeo je da teče rok od 12 meseci, u okviru kojeg je Ministarstvo trebalo da usvoji neophodna podzakonska akta koja bi upotpunila pravni okvir za sistem energetske menadžmenta. Isti rok je važio i za jedinice lokalne samouprave da uspostave sistem na način predviđen Zakonom.

Prvo opsežno istraživanje po pitanju politike energetske efikasnosti Beogradska otvorena škola sprovela je u toku 2014. godine, slanjem upitnika predstavnicima jedinica lokalne samouprave na teritoriji cele Srbije. **U novembru 2014. godine, prema upitniku na koji je odgovorilo 79 jedinica lokalne samouprave, njih 14 je potvrdilo da imaju imenovanog energetske menadžera. Od njih 14, 11 gradova i opština spadaju u obveznike sistema.**

U martu i aprilu 2016. godine kompletirana su podzakonska akta koja omogućavaju funkcionisanje sistema energetske menadžmenta. Treći akcioni plan za energetske efikasnost, koji definiše ciljeve uštede, usvojen je 6. januara 2017. godine. Obveznici sistema bili su dužni da usvoje Program energetske efikasnosti u roku od 60 dana od donošenja Trećeg akcionog plana.

Predstavnici Beogradske otvorene škole učestvovali su 12. oktobra 2017. godine na sastanku s predstavnicima Odseka za unapređenje energetske efikasnosti pri **Ministarstvu rudarstva i energetike** i tom prilikom dobili podatke da je u tom momentu, od **79 gradova i opština koji su obveznici sistema energetske menadžmenta, njih 17 imenovalo energetske menadžera** i o tome obavestilo Ministarstvo. Ovome treba dodati da je samo **13 gradova i opština** Ministarstvu rudarstva i energetike dostavilo **Godišnji izveštaj**

o ostvarenim ciljevima uštede, kao i da Ministarstvo nema informaciju o tome koji je broj gradova i opština usvojio Program energetske efikasnosti (koji je morao biti usvojen u roku od 60 dana od dana donošenja Trećeg akcionog plana za energetske efikasnost, usvojenog 6. januara 2017. godine).

Kada se uporede podaci iz istraživanja sprovedenog u novembru 2014. godine i informacija koje su dobijene u oktobru 2017. godine, razlike su приметne (uz ogradu da osam gradova i opština koji su u evidenciji Ministarstva rudarstva i energetike nije učestvovalo u istraživanju sprovedenom 2014. godine).

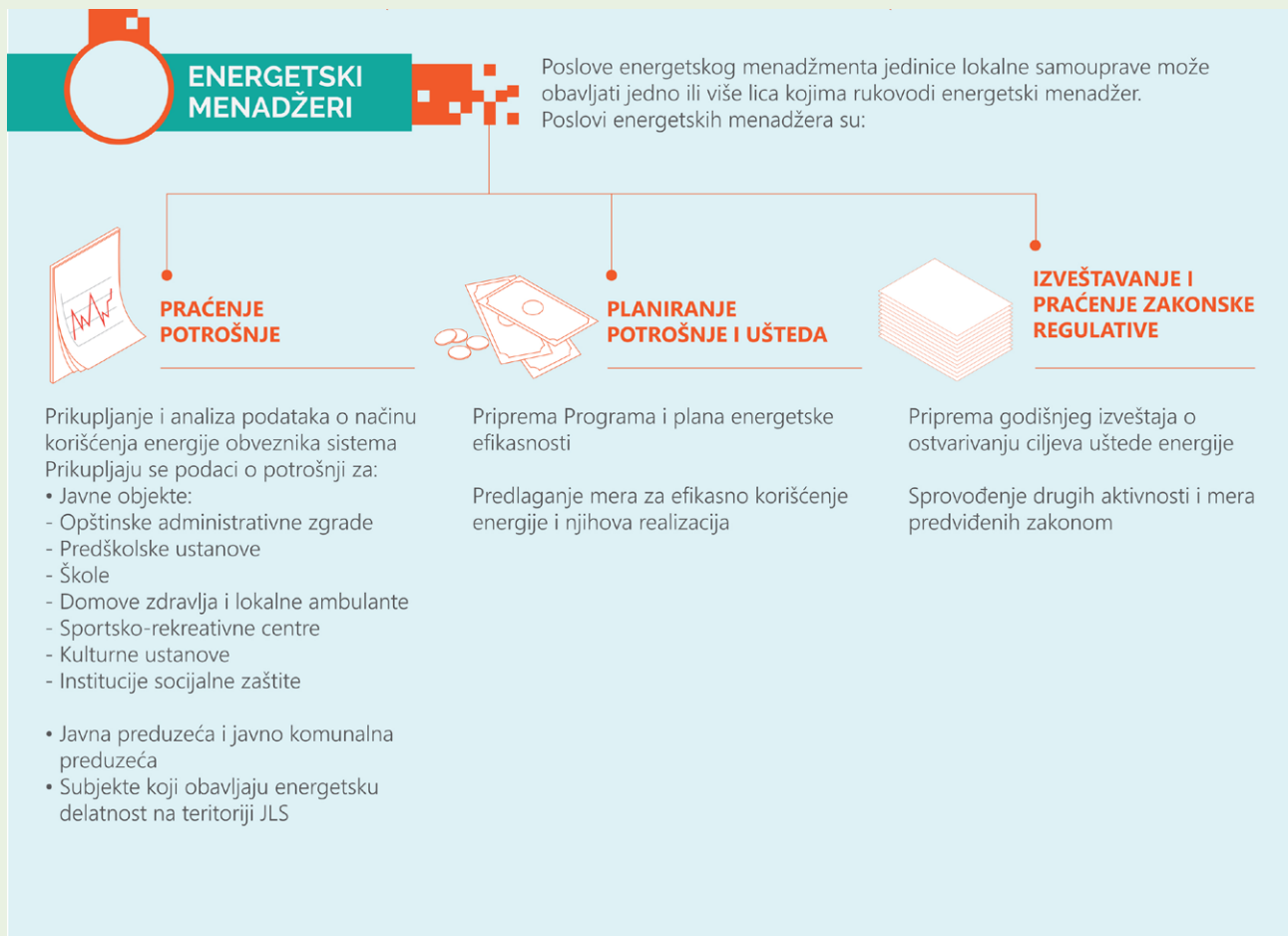
JEDNA OPŠTINA KOJA JE 2014. GODINE IMALA IMENOVANOG ENERGETSKOG MENADŽERA SE NALAZI U EVIDENCIJI MINISTARSTVA RUDARSTVA I ENERGETIKE U OKTOBRU 2017. GODINE.

U evidenciji Ministarstva rudarstva i energetike ne nalaze se gradovi i opštine koji su u periodu od godinu dana nakon usvajanja Zakona o efikasnom korišćenju energije imali aktivnosti koje ukazuju na sistematsko bavljenje energetske politikom na lokalnom nivou. S druge strane, četiri godine po usvajanju Zakona o efikasnom korišćenju energije, deset meseci po usvajanju Trećeg akcionog plana za energetske efikasnost i sedam meseci nakon isteka roka za podnošenje Godišnjih izveštaja o ostvarenim ciljevima uštede energije, jedinice lokalne samouprave i dalje ne izveštavaju redovno ministarstvo o svojim aktivnostima na planu lokalne energetske politike.

Preduslov za uspeh politike energetske efikasnosti je uspešna komunikacija između svih učesnika u sistemu. Stečeno iskustvo i ostvareni rezultati na planu unapređenja energetske efikasnosti u gradovima i opštinama koji predstavljaju pionire na ovom polju od velikog su značaja za gradove i opštine u kojima je sprovođenje ove politike tek u začetku. Pored toga, ispunjavanje zakonskih obaveza kroz redovno praćenje potrošnje i izveštavanje su jednako važni za uspešno koncipiranje i sprovođenje ove politike.

*Tekst priredili:
Ognjan Pantić i Stevan Petrović*

Kompletnu infografiku Beogradske otvorene škole o sistemu energetskog menadžmenta možete preuzeti [OVDE](#).

EVROPA POSLE UGLJA

Evropske i regionalne inicijative za čistu energiju

Povećana tražnja za energijom na globalnom nivou, s jedne strane, i proces globalnog zagrevanja, s druge strane, nameću potrebu za inovacijama u proizvodnji energije. Proces dekarbonizacije je viđen kao ključan za borbu protiv klimatskih promena i podrazumeva prelazak s fosilnih goriva (čijim se sagorevanjem oslobađaju velike količine gasova sa efektom staklene bašte) na čiste i obnovljive izvore energije (poput energije vetra, biomase, solarne i geotermalne energije). Sagorevanje fosilnih goriva, a naročito uglja, takođe ima i izrazito negativne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje građana^{1,2}, usled emisija brojnih zagađujućih materija u vazduh.

U ovakvom kontekstu javlja se opšta društvena potreba za zajedničkom građanskom inicijativnom koja će javne politike u oblasti energetike, klimatskih promena i zaštite životne sredine usmeriti ka obnovljivim izvorima energije. Mnoge zemlje – poput Ujedinjenog Kraljevstva, Finske, Portugala, Italije i Francuske već su se obavezale da do 2030. godine napuste ugalj kao izvor energije. Kako bi se energetska tranzicija ubrzala, a negativni uticaji upotrebe uglja na javno zdravlje, klimu i životnu sredinu umanjili, organizacije civilnog društva iz 28 zemalja pokrenule su kampanju „Evropa posle uglja“. Osnovni cilj kampanje jeste čista i bezbedna energija, a u fokusu kampanje su smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, smanjenje zagađenja vazduha, vode i zemljišta, upotreba obnovljivih izvora energije, primena mera energetske efikasnosti i pravedna energetska tranzicija.

Dragana Mileusnić je koordinatorka za energetske politike Jugoistočne Evrope pri evropskom sekretarijatu Mreže za klimatsko delovanje (*Climate Action Network Europe*), koja okuplja više od 130 organizacija civilnog društva koje se bave temama energetike i klimatskih promena. BOŠ je o kampanji razgovarao s Draganom, kao učesnicom koncipiranja kampanje „Evropa posle uglja“.

BOŠ: Kampanja „Evropa posle uglja“ bavi se prelaskom na čiste i obnovljive izvore energije, a organizacije civilnog društva su nosioci kampanje. Kako je nastala i odakle je krenula inicijativa za kampanju „Evropa posle uglja“?

Dragana Mileusnić: Nevladine organizacije širom Evrope već godinama sarađuju na različitim kampanjama za ublažavanje posledica klimatskih promena i čistu energiju. Tako je i kampa-

Dragana Mileusnić, koordinatorka za energetske politike Jugoistočne Evrope pri evropskom sekretarijatu Mreže za klimatsko delovanje Evropa (CAN Europe)

nja „Evropa posle uglja“ nastala iz organske potrebe organizacija civilnog društva da rade zajedno, još bliže i strukturiranije nego što je to bio slučaj u prošlosti, kako bi ostvarile ambiciozni cilj da se evropski energetska sistem u potpunosti transformišu do 2030. godine. Potreba za saradnjom definisana je tokom zajedničkih aktivnosti organizacija civilnog društva u Nemačkoj, u maju 2016. godine. Od tada, veliki broj aktivista radio je zajedno na kreiranju zajedničke kampanje.

BOŠ: Osim članica Evropske unije kampanja uključuje i zemlje Zapadnog Balkana i Tursku. Dakle, kampanja „Evropa posle uglja“ je koncipirana kao zajednički poduhvat. Odakle dolazi potreba za ovako široko koordiniranom kampanjom?

Dragana Mileusnić: Prosečna globalna temperatura na Zemlji danas je za jedan stepen Celzijusa viša u odnosu na preindustrijski period. Posledice takve promene klime već se danas osećaju širom Evrope, a region Balkana i Turske biće i u budućnosti među najugroženijima, sa učestalim sušama, poplavama i požarima. Zbog toga je neophodno da se zagrevanje planete zaustavi. Pariski sporazum o klimi ima za cilj da se zagrevanje ograniči na ispod dva stepena, uz maksimalno ulaganje napora da se zagrevanje zadrži na najviše 1,5 stepeni Celzijusa u odnosu na preindustrijski nivo. Nauka nam govori da je za dostizanje ovog cilja neophodno dekarbonizovati elektroenergetski sistem, a potom i čitavu ekonomiju. U današnjem svetu u kom su energetska sistemi i globalna tržišta blisko povezana, javila se prirodna potreba da se problem sagleda i rešava na nivou celog kontinenta Evrope.

BOŠ: U kontekstu Pariskog sporazuma, planiraju se i revidiraju zajednički i pojedinačni ciljevi za smanjenje emisija zemalja

¹ World Health Organization: EXPOSURE TO AIR POLLUTION: A MAJOR PUBLIC HEALTH CONCERN (dostupno na http://www.who.int/ipcs/features/air_pollution.pdf)

² HEAL: Neplaćeni zdravstveni račun (dostupno na: http://env-health.org/IMG/pdf/factsheet_eu_and_western_balkan_sr_web.pdf)

SRBIJA

Energetski sektor Srbije se u velikoj meri oslanja na ugalj kao osnovni domaći izvor energije (60%-70% električne energije proizvodi se iz uglja). Sve je više dokaza negativnih uticaja zagađenja koje ugljenokopi i elektrane na ugalj imaju na zdravlje i životnu sredinu, ali i na ekonomiju. Prema istraživanjima HEAL-a, posledice zagađenja izazvane emisijama iz termoelektrana na ugalj u Srbiji koštaju između 1,5 i 5 milijardi evra godišnje¹ i doprinose 5400² prevremenih smrti. Uprkos tome, Srbija se i dalje strateški opredeljuje da bazira svoj razvoj na zalihama uglja, što je potvrđeno i poslednjim predlogom Programa ostvarivanja Strategija razvoja energetike do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine. Međutim, čak i po ovom dokumentu u planu je gašenje osam starih termoelektraničkih blokova usled zastarelosti tehnologije i nemogućnosti da se usklade sa standardima zaštite životne sredine. Dakle, energetska tranzicija nam se približava bez obzira na strateška opredeljenja donosilaca odluka.

Zvezdan Kalmar Krnajska Jović, iz Centra za ekologiju i održivi razvoj iz Subotice, jedan je od prvih učesnika kampanje „Evropa posle uglja“.

BOŠ: Zašto je za Srbiju važno da se uključi u kampanju? I zbog čega je važno da razvija energetiku na čistim i obnovljivim izvorima energije?

Zvezdan Kalmar Krnajska Jović: Srbija je u globalnim razmerama minoran emiter gasova sa efektom staklene bašte, ali posmatrano po glavi stanovnika, a i po jedinici bruto nacionalnog dohotka (po EUR BNP), Srbija spada među najveće emitere u Evropi i globalno

se nalazi u redu zemalja s najvećim emisijama. Osim toga, upravo zbog izuzetno velikih gubitaka godišnje od suša, šumskih požara te poplava Srbija, i posebno njen energetska sektor, ima materijalnu i moralnu obavezu da što svesrdnije pristupi procesu dekarbonizacije energetike.

Osim toga, dobro je poznato iz istraživanja eksternih troškova srpskog energetskog sektora da Srbija posledice zagađenja i emisije gasova sa efektom staklene bašte, a kroz zdravstvene i ekološke troškove, plaća oko 18cEUR/kWh struje³. Ovim se zapravo pokazuje da i sa ekonomskog te stanovišta bezbednosti snabdevanja energijom trenutni energetska miksa nije održiv.

U tom smislu svako dalje insistiranje na izgradnji ugljenih termoelektraničkih postrojenja te otvaranja novih rudokopa kako u Kostolcu i Kolubari tako i u Kovinu, Štavlju i na još nekim mestima u Srbiji, a posebno planovi da se iz uglja proizvodi struja daleko posle 2050. godine zapravo predstavljaju anticivilizacijski i opasan proces s nesagledivim negativnim zdravstvenim, ekonomskim i ekološkim posledicama za građane Srbije.

Upravo globalni i evropski proces koji predvode odgovorne i razumne civilne i druge organizacije pokazuje pravac u kome i Srbija treba da se kreće da bi na najpozitivniji način stvorila predušlove za zdrav i održiv način života naše dece u bliskoj i daljoj budućnosti.

1 HEAL: Unpaid Health Bill (dostupno na: <http://bit.ly/1eMB0m7>)

2 World Health Organization: Economic cost of the health impact of air pollution in Europe: Clean air, health and wealth (dostupno na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf)

3 Study on the Need for Modernization of Large Combustion Plants in the Energy Community, strana 9; dostupno na: <http://bit.ly/2xshAIY>

članica Evropske Unije. S obzirom na to da kampanja ima okvir koji je širi od same EU, kako se kampanja odnosi prema politici EU, a kako prema ciljevima Pariskog sporazuma?

Dragana Mileusnić: Politike EU kao i obaveze koje proističu iz Pariskog sporazuma daju politički okvir za delovanje kampanje. Ovi procesi su kompatibilni s kampanjom, iako i politike EU još uvek kaskaju za ciljevima Pariskog sporazuma, kojima kampanja teži da doprinese. U okviru procesa revidiranja klimatskih i energetskih ciljeva u EU, na Balkanu i u Turskoj, očekujemo da vidimo pomak od uglja ka obnovljivim izvorima energije i širokoj primeni mera energetske efikasnosti.

BOŠ: Sigurnost snabdevanja energijom i dostupnost energije su među osnovnim potrebama savremenog načina života, a u mnogim zemljama ugalj se smatra jeftinim i pouzdanim izvorom energije. Šta su alternative uglju u procesu tranzicije ka održivoj i čistoj energetici? Na koji način obnovljivi izvori energije mogu biti konkurentni na tržištu energije?

Dragana Mileusnić: Tranzicija na održiv i čist energetska sistem je bez sumnje veliki izazov, naročito za države prirodno bogate

fosilnim gorivima. Ipak, treba imati u vidu da se, naročito na Balkanu, velika količina energije danas gubi u neefikasnim procesima i kroz gubitke na mreži. Povećanje energetske efikasnosti je prvi zadatak na putu ka održivoj energetici. S povećanjem efikasnosti, potražnja koju treba zadovoljiti će biti manja, pa u skladu s tim treba planirati nova elektroenergetska postrojenja. Širom Evrope, pa tako i u regionu, potencijal obnovljivih izvora energije, naročito vetra i sunca, izuzetno je veliki, tako da gotovo sve države regiona mogu da zadovolje sopstvene potrebe.

BOŠ: Radna mesta su čest argument za nastavak energetske politike zasnovane na uglju. Na koji način se predviđa da energetska tranzicija može da utiče na tržište rada, ekonomski razvoj?

Dragana Mileusnić: Iskustva drugih država pokazuju da tranzicija nije lak proces, ali je svakako prilika za ekonomski razvoj. Poslovi u industriji obnovljivih izvora energije rastu iz godine u godinu. Prema Izveštaju o stanju i prognozama za životnu sredinu Evropske Unije, u periodu od 2010. do 2014. godine sektor zelene ekonomije je porastao za 50%³. Predviđa se da će

3 European Environment State and Outlook Report (SOER) (dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/soer>)

tržište čistih tehnologija biti udvostručeno do 2020. godine, što će doneti mnoštvo novih poslova i poslovnih prilika. Energetska tranzicija donosi i druge koristi koje često zaboravljamo, poput manje zavisnosti od uvoza fosilnih goriva, čistijeg vazduha, boljeg kvaliteta života i zdravlja građana.

BOŠ: Koncept pravedne energetske tranzicije je u zemljama EU već prepoznat kao ključan u isključivanju uglja iz proizvodnje energije. Šta ovaj koncept zapravo podrazumeva i gde se zemlje Zapadnog Balkana nalaze u procesu pravedne energetske tranzicije?

Dragana Mileusnić: Koncept pravedne tranzicije razvio se upravo u regionima u kojima veliki deo radne snage zavisi od rudnika i termoelektrana. U tim slučajevima, prepoznata je potreba da se odgovori na izazove ovih ljudi, uz zajedničko učešće čitavog društva. To podrazumeva izradu planova kako da se radna snaga u određenom regionu transformiše, uz programe prekvalifikacije, treninga i postepenog prelaska u druge sektore ekonomske aktivnosti. Takozvani zeleni poslovi tu mogu igrati značajnu ulogu, ali nova radna mesta mogu biti i u potpuno drugačijim granama, poput IT industrije. Nažalost, na Balkanu još uvek nismo daleko odmakli u ovom procesu, iako možemo da vidimo sve veću potrebu za tim, kao na primer u Crnoj Gori gde se očekuje gašenje termoelektrane u narednih pet do šest godina.

Kampanja "Evropa posle uglja" zvanično je počela 2. novembra, kada je pokrenut i internet sajt kampanje i objavljen izveštaj „Tamni oblak Evrope“, s najnovijim rezultatima istraživanja uticaja zagađenja od sagorevanja uglja na javno zdravlje. Početak kampanje biće ispunjen nizom događaja koji će poslužiti kao uvertira za Konferenciju Ujedinjenih nacija o promeni klime (COP23 - UN Climate Change Conference).

Globalni trendovi u proizvodnji energije ukazuju na postupnu, ali neizbežnu, transformaciju od korišćenja fosilnih goriva ka obnovljivim i čistim izvorima energije. Nekada shvaćeni kao alternativni i skupi, obnovljivi izvori energije uz energetske efikasnost danas predstavljaju osnovni put ka sprečavanju pregrevanja planete, ka smanjenju zagađenja vode, vazduha i zemljišta i doprinose opštem poboljšanju zdravlja i uslova života građana. Razvoj tehnologija ih čini konkurentnim na tržištu energije, a njihov rast donosi nove grane industrije i nova radna mesta. S druge strane,

PREPORUČUJEMO

Ubrzano napuštanje uglja Pregled stanja u kontekstu zemalja OECD

E3G, neprofitni i nezavisni think tank koji se bavi istraživanjem klimatskih promena, daje pregled postojećih termoenergetskih postrojenja na nivou zemalja OECD, uz sažetak planiranih instrumenata i politika za postepeno gašenje kapaciteta na uglj. Dokument je dostupan na: <http://bit.ly/2ytqen1>

dalja upotreba fosilnih goriva, a posebno uglja, postaje sve neodrživija i skuplja, uzimajući u obzir sve eksterne troškove proizvodnje (zagađenje životne sredine, uticaj na zdravlje stanovništva) i standarde koje postrojenja za proizvodnju energije treba da ispune. Procenjuje se da će novi standardi za velika postrojenja za sagorevanje najkasnije do 2030. godine potpuno istisnuti uglj kao energent s tržišta Evropske unije⁴. Stoga je neophodno da se prilikom donošenja odluka o dugoročnom razvoju energetike u obzir uzmu razvojni trendovi i da se donošenjem adekvatnih i transparentnih javnih politika – zasnovanih na naučnim istraživanjima, analizama i saznanjima – obezbedi održivost energetskog sektora i konkurentnost privrede.

Intervju priredila: Mirjana Jovanović

⁴ European Environmental Bureau: <http://eeb.org/new-rules-hasten-end-for-europes-dirtiest-power-plants/>

Užička republika press: „Informisani lakše dišemo” za odgovornije ponašanje građana

Ideja za projekat „Informisani lakše dišemo” zasnovana je na činjenici da upravo mediji imaju suštinsku ulogu u buđenju ekološke svesti, ali i savesti ljudi prema svim segmentima životne sredine.

Drva i TA peći najisplativiji, etažno grejanje papreno skupo
Grejna sezona u Srbiji zvanično je počela u nedelju, 15. oktobra, a dostupni podaci jasno ukazuju na to da će najniže račune za zagrevanje svojih domova plaćati građani koji se greju na drva i oni koji termoakumulacione peći uključuju samo noću.

Energetski portal: POČINJE GREJNA SEZONA: Saznajte koji su najisplativiji načini da nam kuće i stanovi ove zime budu topli i kako da nam računi za grejanje budu niži

U osavremenjavanje sistema grejanja u Pirotu je uloženo oko 450 miliona dinara
Proteklih godina u sistem grejanja u Pirotu i kvalitet grejanja uloženo preko 450 miliona dinara, a u povezivanje toplovodne mreže oko 250 miliona dinara

Vrbas nastavlja s postavljanjem LED rasvete
Nakon što je ove godine postavljena nova LED rasveta u ulicama Marka Peričina i Šeste ličke divizije, na redu su radovi u ulicama Petra Šeguljeva i Svetozara Markovića u Vrbasu, kod Osnovne škole „Svetozar Miletić” i Srednje stručne škole „4. juli”.

Istinomer: Mutne radnje oko „čiste” energije

Bilten Agencije za energetiku Republike Srbije

Politika: Posle Svetske banke i MMF kritikovao EPS
Neka neko od njih uspešnije vodi kompaniju s najnižom cenom struje u Evropi, uzvraća Branko Kovačević, predsednik Nadzornog odbora ove kompanije

Politika: Male plate, jeftina struja
Domaćinstva u Srbiji plaćaju kilovat-čas pet puta manje od Danaca i Nemaca

Danas: Srbi troše 60 odsto više struje od građana EU
Potrošači u Srbiji struju troše u znatno većoj meri nego što je to slučaj s domaćinstvima u Evropskoj uniji, a osnovni razlog za to je siromaštvo i niska cena električne energije.

Politika: Ekološki kilovati skupi za državu
Struju iz obnovljivih izvora EPS mora da otkupljuje u narednih 12 godina, po ceni od 9,2 evrocenta

Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji u 2016. godini
Agencija za zaštitu životne sredine objavila je Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji za 2016. godinu.

Beogradska otvorena škola

Masarikova 5/16,
11000 Beograd, Srbija

T: +381 11 30 61 372
F: +381 11 36 13 112
E: eupregovori@bos.rs i cei@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: facebook.com/bos.cei
S: twitter.com/CEI_BOS

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Podržano od strane Evropske
unije u okviru programa
„Evropa za građane i građanke”

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten
„Progovori o pregovorima” prijavite se [OVDE](#).

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije – s
nama stupite u vezu putem mejla eupregovori@bos.rs i pošaljete
nam sugestije o tome kako možemo da poboljšamo ovaj
bilten. Takođe, ukoliko smatrate da bilten nije relevantan za
Vaš delokrug rada ili ako niste zainteresovani da ga primete
ubuduće možete nam to javiti odgovorom na ovu [poruku](#).

Ukoliko želite da primete informacije o specifičnim
poglavljima u okviru procesa pregovara Srbije sa EU
popunite **Upitnik**, koji se nalazi na sledećem [LINKU](#).